

BEMÖTANDE I FÖRSKOLAN

Möten som formar

**JESSICA AGNEFLO GRÅBERG
MATHILDA WASSBERG**

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Examensarbete på
grundnivå
15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Jessica Agneflo Gråberg, Mathilda Wassberg
Genus
Möten som formar

2012

Antal sidor: 22

Uppsatsens syfte är att undersöka hur pojkar och flickor bemöts av pedagoger på en förskola. Databesamlingen har gjorts genom observationer av hur bemötandet sker vid olika situationer på tre stora avdelningar. Forskningsansatsen är kvalitativ. Databesamlingen har även genomförts med hjälp av intervjuer med förskollärare. Undersökningen visar på en viss skillnad i hur förskollärarna bemöter barnet olika beroende på vilket kön barnet har. Förskollärarna var ofta inte medvetna om att de gör en skillnad i hur de bemöter barnen. Vidare är de översens om att jämställdhet är ett viktigt perspektiv i det pedagogiska arbetet. De anser att de måste bli medvetna om sina förutfattade meningar och sitt aggerande utifrån dessa. Det är först när man får kunskap och förståelse för genusbegreppet som det går att förändra de stereotypa könsrollerna.

Nyckelord: Genus, jämlikhet, bemötande, förskola, genuspedagogik,

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
2	Syfte.....	6
2.1	Forskningsfrågor.....	6
2.1.1	Avgränsning.....	6
2.2	Begreppsdefinitioner.....	6
2.2.1	Pedagog.....	6
2.2.2	Pedagogisk verksamhet.....	6
2.2.3	Genuspedagogik.....	6
2.2.4	Genus.....	7
2.2.5	Jämställdhet.....	8
3	Litteraturgenomgång.....	9
3.1	Förskollärares bemötande och barnens beteende.....	9
3.2	Att få syn på sitt (ojämställda) bemötande.....	10
3.3	Studier om jämställdhet i förskolan.....	10
3.4	Studier om jämställdhet i skolan.....	11
3.5	Styrdokument.....	12
3.5.1	Likabehandlingsplan.....	12
3.5.2	Skollagen.....	13
3.5.3	Läroplanen för förskolan.....	13
3.6	Sammanfattning.....	14
4	Metod.....	14
4.1	Metodval och forskningsansats.....	14
4.2	Datainsamling/ tillvägagångssätt.....	14
4.2.1	Observationer.....	15
4.2.2	Intervjuer.....	15
4.3	Urval.....	16
4.4	Databearbetning och analysmetoder.....	16

4.5	Reliabilitet och validitet.....	17
4.5.1	Reliabilitet.....	17
4.5.2	Validitet	17
4.6	Etiska ställningstagande	17
5	Resultat	18
5.1	Presentation av förskolan.....	18
5.1.1	Avdelning 1 observationer	19
5.1.2	Avdelning 1 intervjuer	19
5.1.3	Avdelning 2 observationer	20
5.1.4	Avdelning 2 intervjuer	21
5.1.5	Avdelning 3 observationer	21
5.1.6	Avdelning 3 intervjuer	21
6	Resultatanalys och diskussion	23
6.1	Metoddiskussion	24
6.2	Slutsatser	25
6.3	Nya forskningsfrågor	25
6.4	Pedagogisk relevans	26
7	Referenser	28
8	Bilagor.....	30
8.1	Bilaga 1: Missivbrev	30
8.2	Bilaga 2: Intervjuguide.....	31
8.3	Bilaga 3: Observationsschema.....	32

1 Inledning

Forskningen som redovisas i studien visar att vuxnas sätt att bemöta pojkar och flickor påverkar barnens självbild. De krav och förväntningar som vuxna ställer på barn är en bidragande faktor till att befästa flickor och pojkars könsroller. Enligt Lpfö 98 (rev 2010) är ett av förskolans uppdrag att ge barn samma möjligheter att utveckla intressen och förmågor utan att begränsa barnen till stereotipa könsroller.

Alla som verkar i förskolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotipa könsroller. Läroplan för förskolan. Lpfö 98 (reviderad 2010, s.5)

Det kan vara svårt att vara medveten om sitt eget bemötande av barn i förskola. När ens eget bemötande blir synliggjort kan det ändå vara svårt att acceptera det samt konsekvenserna bemötandet kan få. I en förskola genomfördes det ett genuspedagogiskt projekt där personalen valde att filma sin verksamhet och då framförallt sig själva och hur de integrerade med barnen. Detta gjorde de för att belysa hur mötet med barnen sker utifrån vilket kön barnen hade. Pedagogerna trodde att de hade ett jämställt förhållningssätt och att de inte gjorde någon skillnad på barnen utifrån kön. Men efter att ha sett på inspelningarna såg de att så inte var fallet. De såg att det fanns en tydlig rollfördelning utifrån könstillhörighet. Genom att vi vuxna behandlar barn olika utifrån våra förväntningar på barnets kön, bidrar vi till stereotypakönsroller (Wahlström, 2003).

I förskolan har pedagoger ofta en förgivet tagen föreställning om hur barn ska bete sig, utifrån det bemöter pedagogen barnet på det sättet han/hon tror är bäst. Det finns det omedvetna förväntningar på hur flickor respektive pojkar bör agera. Det är viktigt att bli medveten om vilka krav och förväntningar vi har på barnen utifrån könstillhörighet. Författarna menar att flickor fostras in rollen som den lydiga, hänsynsfulla och duktiga lilla flickan som väntar på sin tur. Pojkarna däremot fostras till att vara modiga, tänja på gränser och att vara huvudperson. (Helén & Granholm, 2007)

Vetenskapliga studier om kön i förskolan, som tillexempel personalens bemötande av flickor och pojkar, har ofta tagit utgångspunkt i genusteori. Enligt Eidevald (2009) är genus ett komplext begrepp och det finns stor variation i hur man uppfattar begreppet och vad genus handlar om. För en del kan det handla om att pojkar har rätt att bära rosa, klänning, kjol m.m.(att göra pojkarna mer feminina). Men om man läser Christian Eidvalds (2009) doktorsavhandling *”Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek”* handlar det om att ge alla barn samma möjligheter och förutsättningar oavsett kön.

2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka om det sker någon skillnad i hur pedagoger bemöter barn utifrån barnets könstillhörighet.

2.1 Forskningsfrågor

- Vad sker i pedagogernas bemötande av flickor och pojkar i förskolan?
- I vilket avseende har barnets kön betydelse för bemötandet?
- Hur ser pedagogerna på sitt eget bemötande av pojkar och flickor?

2.1.1 Avgränsning

Vi har valt att avgränsa vår studie till olika vardagliga situationer i verksamheten: Bemötande av pedagoger i hall vid påklädnads situationer, vid måltider samt vid pedagogiskt ledda aktiviteter.

2.2 Begreppsdefinitioner

I detta avsnitt kommer vi ta upp ett antal centrala begrepp som används i uppsatsen.

2.2.1 Pedagog

I vår uppsats använder vi begreppet pedagog. Med pedagog menar vi all personal som arbetar på förskolan med barnen.

2.2.2 Pedagogiskt ledd verksamhet

Med pedagogisk ledd verksamhet menar vi planerad verksamhet som pedagogerna utför tillsammans med barnen.

2.2.3 Genuspedagogik

Lenz Taguchi & Eidevald (2011) skriver att inom genuspedagogiken är det själva barnet som är objektet. Arbetet utförs av pedagogerna och barnen skall i stort sett ses som ett passivt objekt. Det är alltså barnets genusidentitet som ska förändras under arbetets gång. Författaren menar att man sett barnet som objektet i arbetet på grund av att förskolan alltid setts som en arena för samhällsförändringar där då barnet och familjen vart förändringsobjekt. Kryger (1993) anser att det är viktigt att man är medveten om hur kommunikationen och samspelet sker mellan pedagogen och barnet när man ska jobba med genuspedagogik.

Lenz Taguchi & Eidevald (2011) skriver om att det år 2003 tillsattes en delegation för jämställdhet med motivet "För att bryta rådande ojämlika strukturer mellan könen och åstadkomma förändringar måste jämställdhetsarbetet starta redan i förskolan"(s20). Författarna menar att om man fick de allra yngsta barnen mer jämställda skulle vi sedan få ett mer jämställt samhälle.

Berge (1993) ifrågasätter om det är rätt lösning att ändra på pojkars och flickors stereotypa könsmonster genom att påpeka för barn deras brister så som vi ser det utifrån ett genusperspektiv. Författaren anser att det är bättre att låta pojkar vara pojkar och flickor vara flickor och låta barnen känna stolthet över de egenskaper som de redan har fått i sin primära miljö. Men för att barnen ska kunna utvecklas och bli jämlika måste pedagogerna hjälpa barnen att överskrida de gränser som finns mellan könen. Berge menar att barn behöver hjälp med att utforska, utveckla och behärska både "manliga" och "kvinnliga" sidor.

Kryger (1993) menar att det är väldigt viktigt för barn att få ha en könstillhörighet. Det finns ett flertal undersökningar som visar på att barn har ett stort behov av att få skapa en gemenskap med barn av samma kön. Ett sätt för barnen att uppleva detta är att konstruera "flickrum" och "pojkrum" på så sätt får de uppleva skillnader mellan pojkar respektive flickor.

2.2.4 Genus

Enligt Lundin (2012) definieras begreppen genus.

Genus kommer från det Engelska ordet gender och betecknar det sociala och kulturella könet. Med det menas de uppfattningar och föreställningar som finns i vårt samhälle om vad som är kvinnligt och manligt. Genus konstrueras hela tiden, det skapas utifrån våra värderingar, attityder och erfarenheter. Det förändras ständigt och ser olika ut i olika miljöer, tidsepoker och i olika delar av världen. (s.33)

Vidare definierar författaren begreppet kön på detta vis.

En människas biologiska tillhörighet som flicka/kvinna eller pojke/man. Inom forskning och i litteratur används begreppet kön oftast synonymt med genus, alltså med betydelsen socialt och kulturellt kön. (s.33)

Hirdman (2001) skriver att begreppet genus kommer från latin och betyder slag, sort, släkte och kön. Ordet genus har fram till 1980- talet används till att beteckna substantivets olika slag. Kvinnoforskare "stal" en översättning av det engelska ordet gender som betyder slag eller sort men det benämner också kön som i betydelsen "det täckta könet". Man har använt begreppet för att framhålla präglingen som ligger bakom orden man och kvinna och för att påvisa vilken slags fostran och underordning som finns. För att kunna analysera kvinnors underordning och för att förstå mäns och kvinnors delaktighet i den behövdes genusbegreppet. Begreppet "könsroll" som tidigare används behövdes bytas ut för att det förlorat sin innebörd, man började istället använda sig av begreppet genus. Enligt författaren handlar båda begreppen som nämnts ovan om socialiseringsprocesser.

Connell (2003) refererar till Moccoby och Jacklins (1975) studie om genus som visar att det inte finns märkbara skillnader mellan män och kvinnor. Enligt studien är det inte sant att flickor är mer sociala än pojkar eller att pojkar är mer analyserande än flickor. Det finns inget som tyder på att flickor skulle ha sämre självförtroende eller att pojkar skulle vara mer visuella. Enligt Forskarna är detta enbart en myt. Moccoby och Jacklin är inte ensamma om resultatet av denna forskning.

Enligt Hägglund (1993) antas det att könsskillnader beror på att flickor och pojkar socialiseras in i på förhand givna roller. Hur rollerna ser ut beror på vad samhället har för förväntningar om hur pojkar och flickor bör vara. Vi vet mycket om vad det finns för skillnader mellan pojkar och flickor. Vad vi fortfarande saknar kunskap är hur dessa skillnader befästs och vad det är i dessa skillnader som värderas och därigenom skapar ett jämställdhetsproblem. Hägglund menar att om vi ska kunna förstå problematiken måste vi se helheten, vi måste få kunskap i hur könstillhörighet påverkar samspelet mellan barn och deras omgivning. Enligt Hägglund är det sociala samspelet med förskolan och barnet en viktig faktor i hur barnet ser på sig själv utifrån vilket kön det har. I förskolans värld finns det en oskriven "sanning" som säger att flickor är lugna och ordningssamma och pojkarna är bråkiga, skapar en oordning och stör. Detta befäster personalen genom sitt bemötande gentemot barnen och hur de tilltalar barnen.

Enligt Connell (2003) föds man inte som kvinna eller man utan det är en roll som individen fostras till utifrån samhällets värderingar och normer. Manlighet och kvinnlighet är inte enbart något som påtvingas genom sociala normer och värderingar. Människor konstruerar sin egen personlighet mot det maskulina eller feminina. Genom detta intar personen en plats i genusordningen. Författaren refererar till forskaren Celia Roberts (2000) som menar att det finns ett samband mellan det fysiska könet och det socialt konstruerade könet. Den sociala fostran är inte ensam om att påverkar individens genus, det biologiska könet påverkar.

Levander (1993) menar att tanken på att det skulle finns biologiska skillnader i intelligensen mellan könen ger en stark känsla av obehag hos människa. Däggdjur har vandrat på denna jord i ca 200 miljoner år, och de allra flesta däggdjur har skillnader mellan könen både fysiska o psykiska. Att då människan inte skulle ha några skillnader mellan könen är en ganska arrogant tanke enligt Levander. Författaren anser att det är av yttersta vikt att vi får kunskap om dessa skillnader för att komma till rätta med den problematiken som finns i skolan. Skolan måste ta in den biologiska skillnaden mellan könen för att barnen ska få en jämlik utbildning.

2.2.5 Jämställdhet

Jämställdhet är ett politiskt begrepp som regleras i lagar och styrdokument. Förskolan berörs först och främst av det som står i läroplanen för förskolan samt skollagen.

Skollagen kapitel 1§5 Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor

Enligt skriften SCB, *På tal om kvinnor och män 2012* används begreppet jämställdhet för att beskriva förhållanden mellan män och kvinnor. Detta innebär att män och kvinnor ska ha samma rättigheter, skyldigheter samt möjligheter inom livets alla områden. För att kunna forma samhället på lika villkor ska makten vara jämt fördelad mellan könen. Detta är också en förutsättning för att kunna forma sitt eget liv. Det finns två olika aspekter av jämställdhet i samhället den kvantitativa och den kvalitativa.

Kvantitativ jämställdhet innebär en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället, t.ex. inom olika utbildningar, yrken, fritidsaktiviteter och maktpositioner. Finns det mer än 60 procent kvinnor i en grupp är den kvinnodominerad. Finns det mer än 60 procent män i en grupp är den mansdominerad. *Kvalitativ jämställdhet* innebär att både kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och får berika och påverka utvecklingen inom alla områden i samhället. (s.4) (SCB, *På tal om kvinnor och män 2012*)

3 Litteraturgenomgång

3.1 Förskollärarens bemötande och barnens beteende

Eidevald (2011) skriver att föreställningar om vad som är flickaktigt och pojkaktigt skulle kunna ifrågasättas. Han menar att om man tittade på barnen utifrån individen skulle man se att flickor och pojkar har liknande beteende. Man skulle då se att det finns flickor som är aktiva och högljudda och att det finns pojkar som är stillsamma och passiva. Författaren beskriver hur man i förskolan och skolan kan förstärka snarare än minska de stereotypa könsskillnaderna genom att ha förutfattade meningar om hur pojkar och flickor bör vara. Eidevald beskriver flickor och pojkars beteende i detta fall som positioner. Han menar att det inte finns specifika positioner som pojkar respektive flickor intar och att de inte skiljer sig speciellt mycket från varandra. Författaren fortsätter att berätta att pojkar och flickor ofta bemöts på olika sätt även om de beter sig på samma sätt.

Forskning visar att pedagoger på förskolor anser att de bemöter barn på individnivå men när man sedan videofilmatiserar sig själv eller observerat varandras bemötande av barn så stämmer inte det. Forskning visar vidare att det framför allt är de traditionella föreställningar om det kvinnliga respektive manliga styr hur vi bemöter barnen i förskolan. Detta startar redan vid födseln av barnet och hur man redan på bb behandlar barnet olika beroende på vilket kön de har (Eidevald, 2009).

När det kommer till hur vi bemöter flickor och pojkar så har det lyfts fram att pedagoger ofta bemöter barnet i relation till vad barnet har för kläder på sig. Författarna menar att man istället för att bemöta exempelvis en tjej med "vilken fin tröja du har på dig", så kan man bemöta barnet med "jag ser att du har en blå tröja på dig". Detta gör man framför allt till flickor för att inte göra dem till "objekt". Författarna menar även att man ofta ger flickor mer förklaringar på saker och ting när man samtalar med dem, det kan exempelvis vara att de ska sätta på sig en extra tröja på sig när de ska gå ut, då kan man säga "du måste ha en extra tröja på dig nu när vi ska gå ut för att det är kallt ute" till en tjej, är det en kille man samtalar med så säger man istället "ta på dig en tröja till". Författarna berättar att det först och främst är pedagogernas språkbruk som diskuteras och inte barnens. Vidare anser författarna att barnets språk inte kan bli mer jämställt om inte pedagogerna börjar med att ändra på sitt språk (Lenz Taguchi & Eidevald, 2011).

Månsson (2000) skriver om en studie som gjorts och som visar att barnet bemöts på olika sätt beroende på vad de har för kön. Studien visar att pojkar får mer talutrymme, mer uppmärksamhet och behandlas mer som individer än vad flickorna gör. Författaren fortsätter att berätta om den rollen som flickorna ofta får på

förskolan vilket är rollen som förskollärarens ”stödtrupp”. Man menar att flickorna är mer stillsamma och mer ansvarstagande än vad pojkarna är.

En studie visar att pojkar och flickor beskrevs av förskolepersonal som varandras motsatser. Studien tar även upp att pedagoger utgår från att pojkar och flickor är olika som grupp men att de är lika inom grupperna. I studien visade det sig att både barnen och pedagogerna på förskolan reagerade om ett barn uppträdde på ett sätt som inte passade in i de föreställningar som finns om hur de olika könen ska uppträda (Eidevald, 2009).

Månsson (2000) skriver att flickorna på förskolan söker mer kroppskontakt och är mer nära personalen än vad killarna är. Författaren menar att flickorna identifierar sig med den kvinnliga förskolepersonalen och man tror att det leder till flickorna får en stark kvinnlig könsidentitet. Man tror då att flickorna intar den vuxnes roll och blir på det sättet mer självständig än vad pojkarna blir.

3.2 Att få syn på sitt (ojämställda) bemötande

När genusfrågan diskuteras är det lätt att man känner sig hotad och anklagad, vilket leder till att man intar en defensiv hållning. Det är svårt att diskutera genusfrågorna eftersom det finns så många olika tolkningar av begreppet. Tallberg Broman (2002) anser att människor menar så olika när vi talar om genus, därför kan det vara komplicerat att ställa frågor om genus. Det finns en risk att en man eller en kvinna får representera sitt kön och därmed får stå till svars för könets handlande. I och med detta avslutas många diskussioner eftersom man hamnar i ett anklagande läge. Enligt Tallberg Broman finns det ytterligare en orsak till att ämnet är komplicerat att diskutera. Detta är den likhetsnorm som gäller i Sverige; man har en föreställning om att Sverige är ett jämställt land och att det inte görs någon skillnad på pojkar och flickor. Författaren berättar om förskolorna Tittmyran och Björntomten, där pedagogerna var helt säkra på att de bemötte barnen utifrån individen och inte utifrån vilket kön barnet hade. Genom att de filmade sig själva och deras agerande mot barn, insåg de att det fanns en skillnad på deras bemötande utifrån barnets könstillhörighet.

3.3 Studier om jämställdhet i förskolan

Enligt Eidevald (2009) finns det både nationell och internationell forskning som visar att pedagoger på förskolan tror att de arbetar med jämställdhet av könen men istället visar det sig att pedagogerna förstärker de förutfattade meningar som finns om hur pojkar respektive flickor är. Många uppfattar förskolan som könsneutral vilket forskning visar är helt fel. Genusforskningen visar att pedagoger i förskolan bemöter barnen utifrån de traditionella könsrollerna. Eidevald ser detta som brist på kunskap om genus och jämställdhet och att man tolkar jämställdhet på olika sätt. Studierna visar att pedagoger i förskolan bemöter barnen efter vad de har för kön.

Eidevald (2009) refererar till en avhandling av Månsson (2000) som beskriver hur det har kommit fram att förskollärare på förskolan beskrev flickorna som just självständiga och smarta medan de beskrev pojkarna som robusta och behövande. Det visas i avhandlingen att pojkarna på den här förskolan fick mer utrymme och mer

uppmärksamhet än flickorna fick. Efter en observation som gjorts på förskolan visar det att det just var några av pojkarna i gruppen som tog mycket uppmärksamhet. Det gjorde så att det var pojkarna som dominerade. När pedagogerna sedan testade att ta bort tre av pojkarna från gruppen blev det istället flickorna som dominerade.

Eidevald (2011) menar att det finns svensk och internationell forskning som visa att traditionella könsrollerna förstärks i förskola och skola. Detta sker på grund av att det finns en föreställning om hur pojkar och flickor ska vara, och att man planerar genusarbetet utifrån dessa föreställningar. Vidare menar författaren att beroende på hur man tolkar begreppen genus och jämställdhet planeras verksamheten på olika sätt. Författaren refererar till Lpfö 98 (rev) ” Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller”(s. 5) och anser att man kan tolka citatet på olika sätt. Tillexempel kan man ge barnen olika möjligheter utifrån könstillhörighet, en annan tolkning är att alla ska ha samma möjligheter, den tredje tolkningen är att man ska individanpassa de möjligheter barnen får.

Månsson (2000) refererar till Annerbloms studie från år 1983 som visar att traditionella könsroller förstärks av pedagogerna i förskolan. Författaren menar att det finns skillnader mellan hur barnet blir olika behandlad i hemmiljön och i förskolemiljön. Månsson skriver att det finns undersökningar som visar att det sker en annan slags särbehandling i hur man bemöter barnet utifrån kön i förskolan till den som sker i barnets hemmiljö.

Vidare pekar Månsson (2000) på att man kan se spår av att personalen på förskolan inte reflekterar över sitt förhållningssätt av barnen och vilket kön de har, men författaren menar att det oftast blir ojämnt om man gör som vanligt i verksamheten. Man har sett att pojkar får mer vuxen tid och vägledning än vad flickorna på förskolan får. Författaren skriver att pojkarna i förskolan blir fostrade till individualister och flickorna fostras till att bli kollektivist.

Hägglund (1993) menar att det inte är en lätt uppgift att förändra stereotypa könsmonster. Att fördomarna om hur flickor och pojkar ska bete sig och vad de får och inte får göra kanske är helt omöjligt att ta bort. Men författaren anser att förskola, skola och fritidshem bör skapa utrymme för barnen att utveckla icke stereotypiska egenskaper.

3.4 Studier om jämställdhet i skolan

Wahlström (2003) berättar om när de första barngrupperna på förskolorna Tittmyran och Björntomten skulle lämna förskolorna och börja på skolan såg pedagogerna i skolan hur könsrollerna hade blivit vidgade. Flickorna stod på sig och vågade säga sin mening i större utsträckning än tidigare årskullar. Pojkarna ”strulade” mindre, var lugnare och klarade av det sociala spelet bättre. Skolan tyckte att förskolan jobbat bra och fått eleverna jämställda, men skolans attityd var också att inget fortsatt arbete behövdes. Detta ledde till att barnen i skolan snart socialiserade in sig i de traditionella könsrollerna. Enligt författaren krävs det att skola och förskola samarbetar för att komma tillrätta med denna problematik.

Enligt Öhrn (1993) visar nästan all forskning kring barns skolsituation att det finns markanta skillnader i hur gruppen flickor och pojkar beter sig. Öhrn betonar också att det finns individuella skillnader inom grupperna, men att man kan se ett klart beteende mönster om man fokuserar på gruppen flickor och gruppen pojkar. Öhrn menar att det finns studier som visar att pojkar och flickor fyller olika funktioner i klassrummet och får olika uppgifter. Detta medför att pojkar och flickor inte får en utbildning på lika villkor. Den som bär ett stort ansvar för att dessa problem uppstår är den miljön som är i skolan, vilka förutfattade meningar det finns om könen och sättet som pedagoger bemöter barnen på.

Nilsson (1993) menar att det finns stora skillnader i hur pojkar och flickor talar och beter sig i klassrummet. Författaren menar också att det självklart finns avvikelser i beteende mönstret men om man generaliserar ser man att pojkar tar två tredjedelar av talutrymmet i klassrummet och flickor tar en tredjedel av utrymmet. En del skillnader som skribenten tar upp är att flickor räcker upp handen men pojkar talar rakt ut. Flickor lär sig att lyssna på pojkar men pojkar har svårt att lyssna på flickor. Nilsson anser också att dessa skillnader beror på hur pedagogerna i skolan bemöter barnen utifrån kön. Pojkar får en större frihet att diskutera och göra avikelser från ämnet, men man litar på att flickorna ska hålla sig till ämnet. Det finns också stora skillnader i hur läraren använder sin röst i samtal med pojkar och flickor. Författaren skriver också fenomenet där man använder flickor som ”fostrare” de används ofta för att hålla reda på pojkarna, det sätts ofta en ordningsam flicka bredvid en bråkig pojke.

3.5 Styrdokument

De styrdokument vi har valt att titta på är skollagen, likabehandlingsplanen för Strängnäs kommun samt Läroplan för förskolan. Lpfö 98 (reviderad 2010)

3.5.1 Likabehandlingsplan

I Strängnäs kommuns likabehandlingsplan finns två stycken som rör bemötande samt diskriminering på grund av kön, ett som handlar om möten i vardagen samt ett från diskrimineringslagen.

Diskrimineringslagen 4§ och är ett övergripande begrepp för negativ behandling av individer och grupper som leder till att de missgynnas utifrån olika diskrimineringsgrunder. Diskrimineringsgrunderna är kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionshinder, könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder. (s.10)

Enligt vår tolkning menar detta stycke att när en individ eller grupp utsätts för en negativ behandling utifrån könstillhörighet sker en diskriminering. Detta kan ske när gruppen pojkar respektive gruppen flickor ges olika förutsättningar utifrån pedagogernas bemötande.

Relationen och interaktionen mellan personalen och barnen spelar en central roll för likabehandlingsarbetet i förskoleverksamheten. Det är i de vardagliga mötena som värderingar och attityder förmedlas. Vad har vi som personal för värderingar och föreställningar kring barns (och föräldrars) kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning? (s.13)

Vi anser att detta stycke syftar till vikten i hur de vardagliga mötena sker. Personalens värderingar och attityder gentemot barnets kön speglas i hur bemötandet sker.

3.5.2 Skollagen

I skollagen står det att inga barn ska behandlas olika och att alla barn ska ha samma rättigheter samt möjligheter oavsett könstillhörighet.

Kapitel 1§8 I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder

3.5.3 Läroplanen för förskolan

Läroplanen för förskolan är ett av de styrdokument som all personal på förskolan ska förhålla sig till vid planering samt genomförandet av den pedagogiska verksamheten.

Förskolan ska uppmuntra och stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Verksamheten ska präglas av omsorg om individens välbefinnande och utveckling. Inget barn ska i förskolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning hos någon anhörig eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Läroplan för förskolan. Lpfö 98 (reviderad 2010, s.4)

Detta stycke syftar till att alla ska bemötas lika oavsett kön m.m.

Skollagen föreskriver att utbildningen i förskolan ska, varhelst den anordnas, vara likvärdig. Normerna för likvärdigheten anges av de nationella målen, och förskolan ska arbeta för att nå dessa mål. Omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet, utveckling och lärande ska prägla arbetet i förskolan. Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar och behov. Detta innebär att verksamheten inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika Läroplan för förskolan. Lpfö 98 (reviderad 2010, s.5)

För att få en likvärdig utbildning i förskolan krävs det att man ser till varje individ och deras förutsättningar. Det är därför viktigt att man ser förbi barnets könstillhörighet och istället ser hur just det barnet kan utvecklas.

Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den ska inspirera barnen att utforska omvärlden. I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen. Läroplan för förskolan. Lpfö 98 (reviderad 2010, s.6)

Alla barn måste erbjudas alla aktiviteter, det får inte ske någon begränsning utifrån barnets kön.

3.6 Sammanfattning

Litteraturen och forskningen visar att barn bemöts olika beroende på vilket kön de har. Detta är flera författare överens om att man gör som förskollärare. Författarna menar också att förskollärare i många fall snarare förstärker än förminskar de stereotypa könsrollerna. I förskolan tycker pedagogerna att de bemöter barnen på individnivå, när de sedan videofilmat sig själv eller observerat varandra så kommer man ofta fram till att så inte är fallet. Forskning visar då att många förskollärare tar en försvarsställning och inte vill se att de faktiskt behandlar barnen olika beroende på vad de har för kön.

Det har gjorts studier på att pojkar får mer talutrymme, mer uppmärksamhet och behandlas mer på individnivå än vad flickorna gör. I många fall har förskolläraren en uppfattning om hur en flicka respektive en pojke bör uppföra sig. När mönstret sedan bryts reagerar personalen.

Forskarna anser att pedagogers bristande kunskap om ämnet genus är en av orsakerna till att barnen bemöts olika utifrån kön. Det finns också olika tolkningar på begreppet en tolkning är att kläder och vad barnen leker med är det viktiga men en annan aspekt på ämnet är det sättet barnen blir bemöta på utifrån kön. Forskning visar att det är svårt att förändra könsrollerna och att det är svårt att ändra de föreställningar man har om hur en flicka respektive pojke bör agera. I förskolan är det viktigt att barnen får utveckla icke stereotypa egenskaper. Om pedagogerna på förskolan inte förändrar sitt arbetssätt så blir verksamheten ojämnställd. De pedagogerna gör i förskolan påverkar barnens förutsättningar i skolan och därigenom påverkar barnens möjligheter genom livet.

4 Metod

4.1 Metodval och forskningsansats

Det finns två huvudsakliga metoder för vetenskaplig forskning kvantitativ respektive kvalitativ metod. Den kvalitativa metodens styrka är tolkning och förståelse, med en kvantitativ metod är det möjligt att hantera mycket data, för att därefter analysera denna i syfte att finna mönster (Stukat, 2011). Vi har valt att göra en kvalitativ uppsats då vi vill få djupare förståelse för hur pedagogerna bemöter pojkar och flickor i förskolan.

4.2 Datainsamling/ tillvägagångssätt

Vi har valt att använda oss av observationer och intervjuer som datainsamlingsmetoder. Vi började med att göra observationer av de pedagoger som vi valt ut. De arbetar på olika avdelningar samt med olika åldrar på förskolan. Vi har valt att observera pedagogernas bemötande av barnen i olika situationer exempelvis en matsituation. När observationerna var avslutade genomförde vi en semistrukturerad intervju med de pedagogerna vi observerat.

4.2.1 Observationer

Som metod för observationerna har vi valt att ha en låg grad av deltagande. Vi har funnits med i rummet men inte delta i aktiviteterna. Vi har valt att observera hur pedagogen bemöter pojkar respektive flickor. Vi valde exempelvis att titta på vilken hjälp och hur mycket hjälp barnen får. Vi hade med oss ett strukturerat observationsschema (se bilaga 3) och vi använde ett schema per pedagog för att kunna koppla till de intervjuer vi senare genomförde. Först var tanken att vi bara skulle använda oss av observationsschemat, men under observationerna uppstod det ett behov av att skriva ner det vi såg. Detta gjorde att det senare blev lättare att koppla till observationerna under intervjuerna

Björndal (2005) skriver att den låga graden av delaktighet i observationerna ger bäst förutsättningar för att få så bra information som möjligt. Författaren beskriver också hur en låg grad av delaktighet minskar risken att det som observeras påverkas av observatören. Författaren skriver att det är bra om man innan observationen börjar har bestämt sig för vad det är man ska observera. Det är också viktigt att man som observatör har ett kritiskt förhållningssätt till det man ska observera så att man inte lägger in för mycket av sina egna värderingar och tankar om det man ska observera. Björndal skriver att det är bäst att man är väldigt strukturerad i anteckningarna av observationen, detta kan innebära att man har gjort ett schema över observationen innan man startar observationen. Detta kallas för en strukturerad observation. Det finns olika slags strukturerade observations sätt, ett av den är observationsschema med slutna kategorier.

4.2.2 Intervjuer

Våra intervjuer var semistrukturerade och personliga. Vi har använt oss av en intervjuguide med ett antal färdiga frågor, men vi har låtit de personer vi har intervjuat utveckla egna tankar och idéer kring temat för intervjuerna. Vi valde personliga intervjuer eftersom det enligt Denscombe (2009) kan vara en fördel om det bara finns en röst att transkribera och om det bara är en individs tankar och åsikter som behövs behandlas. Inför en intervju har vi meddelat informanterna om att intervjuerna kommer att spelas in för att kunna bearbetas inför resultatredovisningen. Vi började intervjun med några inledande frågor om ålder, utbildning och arbetshistorik. Detta gjorde vi för att "bryta isen" så att resten av intervjun skulle gå lättare.

Vi har valt att inte transkribera allt material från inspelningarna, samt att inte redovisa allt det transkriberade materialet utan vi valde ut de delarna vi ansåg vara mest relevanta. Enligt Björndal (2005) är transkribering mycket tidskrävande. Författaren anser att man bör begränsa sitt material till det mest intressanta.

Vi har valt informanterna utifrån vilka personer vi har observerat vidare har vi strukturerat intervjuerna utifrån våra observationer. Denscombe (2009) menar att det är viktigt att boka intervjun i förväg och att man då också kan meddela hur lång tid intervjun kommer att ta. Under våra intervjuer märkte vi en stor variation i tid beroende på hur insatt informanten var i ämnet samt hur intresserade de var. Alla informanter ville veta vad vi hade kommit fram till i våra observationer, för att detta inte skulle påverka intervjun valde vi att avsluta med en diskussion om våra observationer och resultaten från dessa.

4.3 Urval

Vi åkte till förskolan som vi ville skulle vara med i vår undersökning och pratade med personalen. Vi frågade om de var intresserade av att vi kom och observerade deras arbete och sedan göra intervjuer med de pedagoger vi observerat. När vi fått bekräftelse om att de vill vara med så åkte vi dit med ett missivbrev (bilaga 1). Missivbrevet innehöll syfte, information och kontaktuppgifter samt övrig nödvändig information. Vi frågade vilka som var intresserade av att bli observerade och intervjuade, vi fick ett väldigt positivt bemötande och alla pedagoger på förskolan var intresserade av att medverka. Vi var tvungna att begränsa oss och valde ut två pedagoger från varje avdelning. Vi ansåg att det var intressant att observera pedagogens bemötande av barn i olika åldrar. Antalet intervjuer var sex stycken. Vi valde att observera två pedagoger per avdelning och utförde tre observationer per pedagog, det resulterade i 18 observationer.

Inför vårt urval hade vi 16 pedagoger att välja mellan. Vi valde ut två pedagoger från varje avdelning. Dessa pedagoger valdes ut för att de dels var intresserade av ämnet och för att de hade förskolläraryr utbildning. Urvalet bestod då av 6 kvinnor i åldrarna 29- 50 år. På avdelning 1 finns det 23 barn var av 8 är pojkar och 15 är flickor. På avdelning 2 finns det 32 barn var av 18 pojkar och 13 flickor. På avdelning 3 finns det 41 barn var av 21 pojkar och 20 flickor.

Tabell 1: Antal barn, flickor och pojkar samt personal i de olika avdelningarna på förskolan

Förskolan	Antal flickor	Antal pojkar	Antal barn	Antal förskollärare	Antal barnskötare	Antal pedagoger
Avdelning 1 1-2,5 år	15	8	23	2	3	5
Avdelning 2 1,5-4 år	13	18	32	2	3	5
Avdelning 3 4-6 år	20	21	41	3	3	6

4.4 Databearbetning och analysmetoder

Under vår databearbetning valde vi att lyssna igenom alla intervjuer, innan vi började transkribera. Björndal (2005) menar att transkribering är ett tidskrävande arbete, detta märkte vi snart och utifrån den erfarenheten ändrade vi tillvägagångssätt och transkriberade bara det vi ansåg vara relevant. Vi satt tillsammans och lyssnade på inspelningarna, när vi ansåg att vi funnit något vi ville transkribera pausade vi spolade tillbaka och började skriva. En av oss skrev och den andra skötte inspelningen, den som skötte tekniken upprepade också det vi lyssnat på. Detta för att vara säkra på att vi inte missade något och att vi hade uppfattat det på samma sätt. I de flesta av intervjuerna och observationerna fann vi stöd för i forskningen, men det fanns en observation som gick emot det vi läst om pedagogers beteende. Vi har valt att redovisa den observationen.

Våra observationer valde vi att sammanställa utifrån våra observationsscheman, detta gjorde vi för att få en tydlig bild av resultatet från våra observationer. Vidare

renskrev vi våra observationer efter observationstillfället. Renskrivningen skedde i diskussion med varandra för att kunna återge en så klar bild av observationerna som möjligt.

4.5 Reliabilitet och validitet

4.5.1 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om hur tillförlitlig vår datainsamlingsmetod är. Enligt Stukat (2011) finns det ett antal reliabilitetsbrister som kan påverka resultatet. Det är viktigt att belysa dessa brister för att kunna kontrollera reliabiliteten. Saker som vi ser kan ha påverkat våra mätningar är yttre störningar under observationerna, noggrannheten i ifyllnaden av observationsschemat samt dagsformen hos observatören. Vi har valt att kontrollera detta genom att observera samma sak under fler tillfällen. Denna metod kallas enligt Stukat "test- re- test".

4.5.2 Validitet

Validitet handlar om att vi undersökt det vi hade för avsikt att undersöka. För att öka validiteten i våra observationer har vi använt oss av ett observationsschema som vi kontrollerat med hjälp av Denscombes (2009) checklista för observationsschema. Stukat (2011) menar att det är viktigt att man upprepande gånger frågar sig om man undersöker det man verkligen vill undersöka. Efter varje observation har vi diskuterat det vi sett och om vi uppnått det resultat undersökningen syftat till.

Stukat (2011) menar att det viktigt att vara medveten om att man kanske inte får helt ärliga svar under en intervju. Den man intervjuar vill kanske vara intervjuaren till lags och vill kanske inte se eller erkänna sina egna brister.

4.6 Etiska ställningstagande

Enligt Stukat (2011) finns det fyra forskningsetiska krav, dessa fyra krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vi har tagit de fyra forskningsetiska kraven i beaktande. De personer som har medverkat i studien har fått information om detta i form av ett missivbrev (Bilaga 1).

- Informationskravet

Detta innebär att deltagarna måste informeras om undersökningens syfte, samt vilken uppgift personen har i studien. Deltagandet har varit frivilligt och att de har haft rätt att avbryta sin medverkan när de ville under studiens gång.

- Samtyckeskravet

De personer som har deltagit i studien har gett sitt samtycke innan de deltagit i projektet.

- Konfidentialitetskravet

Innebär att deltagarna i undersökningen har lovats konfidentialitet, i och med detta nämns inte namn på verksamhet eller deltagare om inte tillstånd givits.

Innan observationerna och intervjuerna redovisats har namnen ändrats på de personer som deltagit. Observationerna och intervjuerna har genomförts på en förskola men namnet på förskolan nämns ej.

- Nyttjandekravet

Materialet från undersökningen får ej användas i kommersiellt bruk eller till andra syften som inte är av vetenskaplig karaktär.

5 Resultat

Resultatet kommer att redovisas i olika stycken, organiserade utifrån de tre olika avdelningar vi observerat. Vi har valt att ge pedagogerna påhittade namn istället för att skriva pedagogen eller använda deras riktiga namn. Detta har vi gjort för att det ska bli bättre flyt i texten samt för att uppnå konfidentialitetskravet.

Genomgående under intervjuerna har det kommit fram att pedagogerna inte har haft någon eller lite kontakt med begreppet genus under deras utbildning. Pedagogerna upplever att de inte bemöter barn olika utifrån kön utan man arbetar utifrån individerna. Vidare känner pedagogerna att de jobbar i "uppförbacke" de upplever ett motstånd från hemmet där könsrollerna förstärks. Ett exempel på detta som en pedagog återgav var när en pappa kom för att hämta sin son. Sonen hade lekt med utklädningskläderna och hade en klänning på sig, pappan blev upprörd och tog genast av klänningen. Pappan menade att det bara var flickor som hade klänning.

Under ett samtal med en pedagog som skedde utanför observationer och intervjuer kom det fram en aspekt som inte nämnts tidigare. Pedagogen sa att hon ansåg att det gjordes större skillnader mellan pojkar och flickor ju äldre de blev. Det fanns större skillnader på könen på storbarnsavdelningen än vad det gjorde på småbarnsavdelningen. Vad detta berodde på hade pedagogen ingen direkt teori om, men hon funderade på om det kunde bero på att barnen känner ett större behov att tillhöra en grupp när de blir äldre. Detta behov leder kanske till att barnen försöker passa in i de normer som finns för pojkar och flickor i förskolan.

5.1 Presentation av förskolan

Förskolan vi har genomfört våra observationer på var planerad för sex avdelningar men arbetslagen och ledningen har valt att slå ihop dessa till tre stora avdelningar.

På avdelningen som vi kallar avdelning 1 finns det plats för 25 barn där finns det fem pedagoger. Barnen på avdelning 1 är mellan 1- 2,5 år gamla, det finns 15 flickor och 8 pojkar på avdelningen. Den andra avdelningen som vi kallar avdelning 2 består av 32 barn i åldrarna 1,5-4 år var av 18 pojkar och 13 flickor och fem pedagoger. Slutligen

har den avdelningen som vi kallar avdelning 3 har 41 barn i åldrarna 4-6 år, det är 21 pojkar och 20 flickor. Det finns fem pedagoger samt en resurs på avdelningen.

Tabell 2: Antal flickor och pojkar samt personal i de olika avdelningarna på förskolan

Förskolan	Antal flickor	Antal pojkar	Antal förskollärare	Antal barnskötare
Avdelning 1 1-2,5 år	15	8	2	3
Avdelning 2 1,5-4 år	13	18	2	3
Avdelning 3 4-6 år	20	21	3	3

5.1.1 Avdelning 1 observationer

I en samlingssituation på avdelning 1 befann sig pedagogen Sara med två pojkar och två flickor. Sara hade planerat att ha en rörelsesamling. De hade precis börjat med ett nytt sagotema på förskolan och barnen har blivit indelade i nya grupper. Sara hade förberett bilder på barnen som var med i gruppen och de pratade om vad gruppen heter och vilka som var med i gruppen. En av pojkarna hade svårt att sitta still och Sara hade svårt att få honom koncentrerad på vad de skulle göra även en av flickorna tog stor plats i gruppen och avbröt Sara. Pojken fick tillsägelse på tillsägelse och fick mycket uppmärksamhet av Sara. De andra barnen fick inte lika mycket uppmärksamhet och inte lika mycket tid som pojken.

I en påklädnadssituation på avdelning 1 tog pedagogen Karin med sig tre 2,5 åringar, två flickor och en pojke. De skulle klä på sig för att gå ut. Karin säger till flickorna att de kan börja klä på sig och berättar för dem vilka kläder som kan vara bra att ha på sig. Pojken som hon också hade med sig ut i hallen satte hon i sitt knä och började klä på. Hon förde en dialog med flickorna om vad de skulle ha på sig och hur man gjorde för att få på sig det. Men pojken klädde hon bara på och han fick inte försöka själv.

5.1.2 Avdelning 1 intervjuer

Vid frågan vad genusbegreppet betyder och hur pedagogen ser på det väcktes det många tankar och informanten fick föra en dialog med sig själv för att formulera sig om dess tankar. Pedagogen diskuterade om att hon tyckte att genus hade blivit feltolkat och kontroversiellt. Som hon hade förstått begreppet så handlade det om att man skulle göra pojkar mer "flickiga" och flickor mer "pojkiga".

Det är så kontroversiellt tycker jag att det har blivit. Min tanke med genus var inte att det skulle vara så kontroversiellt att just det här att man hela tiden måste vända om det som man ska stärka att det ska ta över. Så uppfattade inte jag genus från början... Självklart ska alla få samma möjlighet man ska se dem på samma sätt och ge dem samma förutsättningar sen är de olika och jag förstår inte vitsen med att man ska försöka göra dem lika.

Utifrån detta svar frågade vi pedagogen om hon ansåg att genus handlar om att man ska göra barn lika. Hennes personliga åsikt var att alla barn har olika förutsättningar och att man ska se till just den individen man arbetar med just då. Hon tycker att man skulle använda sig av barnens olikheter för att stärka dem. Pedagogen ansåg att

genusbegreppet blev för hårddraget och att det var lätt att generalisera för mycket. Pedagogen pratade om ett projekt som hade genomförts på förskolan. Som pedagog hade sett projektet så handlade det om att man exempelvis skulle stärka de svaga flickorna och hon menade på att flickorna i deras barngrupp redan var väldigt starka och att det var pojkarna som behövde stärkas. Hon undrade varför man skulle generalisera och ta förgivet att just flickorna var svaga och behövde stärkas.

Inte personligen därför att alla har ju olika förutsättningar som man behöver stärka och det är de bitarna man ska se. Egentligen handlar det mer om att man ska ta till vara på deras olikheter för att stärka dem. För att jag tänker på det här genusäventyret vi hade nu var inte ja hade inte jag de och jag har inte sett dem ordentligt utan jag har bara hört diskussionen de här att man skulle stärka de svaga flickorna men vi har starka flickor här ute varför tar man förgivet då att det är flickorna som var de svaga vi behövde stärka pojkar istället. Det är så lätt att generalisera.

Vi ställde frågan om informanten arbetade med genus i verksamheten. Pedagogen beskriver att hon tänker på sitt eget handlande när hon arbetar med barnen, hon berättar att hon exempelvis inte säger till flickorna att de är söta och till pojkarna att de är coola. Hon ansåg att det verkliga genus arbetet låg i sig själv och att man måste börja arbeta med sig själv för att sedan gå vidare. Pedagogen tog även upp det vi redovisat i citatet nedan.

Jag försöker att tänka på i påklädningsituationer de är en typisk grej att man automatiskt hjälper en kille medan en tjej får försöka själv. Jag försöker hela tiden gå till mig själv sen göra man fel. Men någonstans måste man börja.

På frågan om hon bemöter pojkar och flickor annorlunda tog informanten upp ett exempel vid påklädnad där hon tror att hon kan ge flickor mer utförliga beskrivningar medan pojkar får raka direktiv.

Ja men som om jag då säger åt en pojke att han ska gå och klä på sig. Då säger jag liksom gå och klä på dig (med bestämd röst) då kan jag säga samma sak flera gånger i korta sekvenser. Men till en flicka skulle jag säga, nu kan du gå och ta på dig din röda jacka där borta.

5.1.3 Avdelning 2 observationer

Vid en observation av påklädnad inför utevistelse på avdelning 2. Observerades pedagogen Maria hjälpa en flicka med kläder. Till höger om Maria stod en flicka till och bad om hjälp, flickan fick besked om att hon skulle vänta och få hjälp snart. Precis när Maria var klar med att hjälpa flicka ett kommer en pojke och ber om hjälp, han får hjälp direkt. Varpå flicka två klagar och ifrågasätter. Hon får till svar av Maria att hon inte behövde gnälla utan att hon skulle få hjälp snart.

Pedagogen Sofia sitter vid matbordet med sju barn tre pojkar och fyra flickor. På vänster sida har hon en pojke, som vi kallar Erik och till höger har hon en flicka, som vi kallar Saga. Sofia vänder sig till Erik först och hjälper honom med att skära och att äta upp. När Erik har ätit klart vänder hon sig till Saga som hittills har försökt att klara sig på egen hand, nu får Saga den tid och hjälp som hon behöver. Vår observation visar att pojkarna fick den första uppmärksamheten och tog mest utrymme. Men mot slutet av måltiden började flickorna ”komma ikapp”

5.1.4 Avdelning 2 intervjuer

Första frågan handlade om informanten kommit i kontakt med begreppet genus under sin utbildning och i så fall på vilket sätt. Den här pedagogen tog sin examen för 6 år sedan och under hennes utbildning hade hon inte kommit i kontakt med begreppet i någon större utsträckning. Det hade bara nämnts i någon bok.

Vi gick vidare med att fråga vad begreppet genuspedagogik hade för betydelse för pedagogen. Pedagogen menar på att det är viktigt att jobba med sig själv och sina egna fördommar och attityder samt att det är viktigast att se individen först istället för att se könet.

(suck) Ja för mig betyder det väl mer att man själv ska bli medveten om hur jag är mot pojkar och flickor och alla de här fördommar eller vad man ska säga allt det här som sitter man vill någonstans motarbeta det. Faktiskt för att alla ska kunna få vara sig själv. Att jag är en individ jag är inte en flicka jag är en individ.

Vi frågade pedagogen om hon ansåg att hon behandlade pojkar och flickor olika och i så fall på vilket sätt hon ansåg att hon gjorde det. Pedagogen berättar att det alltid finns saker att jobba med men att hon försöker att inte lägga värderingar i barnens kläder eller liknande.

Ja som jag sa förut så försöker man ju ändå vara medveten om hur man pratar med pojkar och flickor och sånt där men finns de ju självklart saker man kan jobba vidare på alltså bli bättre på för även fast man inte tror att man gör skillnad så gör man ju säkert det.

Nämen som sagt alltså ser man ju barnet alltså barnet att se förbi könet och ser barnet för att man har ju de här pojkarna att tar mer plats och flickorna ska vara si å så. Att de ska vara snälla och sådant där.

Vidare i intervjuen försöker informanten förklara att inom gruppen pojkar finns det pojkar som har olika behov och egenskaper. Informanten menar att det också finns pojkar som är blyga. Därför är det viktigt att man ser till individen.

5.1.5 Avdelning 3 observationer

Påklädnadssituation på avdelning 3. Pedagogen Eva sitter i hallen som ett stöd till de barn som behöver, hon är passiv och söker inte upp barnen utan de får komma fram till henne. Det kommer fram en pojke och sträcker fram sina vantar med ett grymtande, Eva kräver av pojken att han formulerar och specificerar vad han vill ha hjälp med. Detta är ett krav som pedagogen har på alla barn oavsett kön.

Avdelning 3 i en samlingsituation. Barnen skulle dekorera ett Muminhus. Det var sex pojkar två flickor. Under aktiviteten får pojkarna aktiv hjälp medan flickorna jobbar på egenhand. Efter aktiviteten samlade pedagogen in husen för att ställa på tork. Flickorna fick positiv respons i form av ordet fint medan pojkarna fick frågan "är du klar nu? bra".

5.1.6 Avdelning 3 intervjuer

När vi frågade förskolläraren Fia vad begreppet genuspedagogik betydde för henne kopplade hon detta till likabehandling och förskolans likabehandlingsplan.

Jag tänker inte så mycket genus utan jag tänker mera likabehandling när jag jobbar. För mig betyder det mera att man möter alla utifrån deras egna förutsättningar, för mig spelar det inte så stor roll om det är en tjej eller en kille. Jag har inget begrepp om vad jag ska säga på genus utan för mig handlar det om likabehandling. Att de får samma förutsättningar oavsett kön.

När vi frågade Fia om hon arbetade med genus svarade hon: pedagogen menade att hon inte arbetade aktiv med begreppet genus utan hon erbjuder automatiskt alla aktiviteter till alla barn.

Jag tänker inte att nu jag ska erbjuda det här för att de är tjejer eller nu ska jag erbjuda det här för att de är killar, jag vill att alla ska få samma möjligheter med det material jag erbjuder, det spelar ingen roll på kön.

Pedagogen Carina hade under sin utbildning inte kommit i någon större kontakt med begreppet genus. Utifrån detta kom pedagogen in på hur begreppet genus gestaltas i läroplanen. Där efter följde ett resonemang om hur begreppet genus gestaltas i läroplanen. Hon kom fram till att ordet genus inte används i läroplanen utan att det där handlar om jämställdhet, jämlikhet och likabehandling.

Vi ställde sedan frågan vad begreppet genuspedagogik betydde för henne. Hon menade att det i första hand handlar om att jobba med sig själv, sina kollegor och miljön runt barnen på förskolan. Pedagogen menar att genus arbetet är svårt att förankra hos föräldrarna eftersom det inte finns något konkret att visa upp.

Att man spränger normer och det innebär också att jag hjälper mina kolleger att spränga normer. Jag jobbar mycket med att göra allt könslost och att blanda kön helatiden. Om man blandar hon, han och hen konstant, så accepterar barnen det och del så blir det inget konstigt, till exempel när man läser sagor.

Vi frågade Carina hur hon ser på sitt bemötande gentemot pojkar och flickor. Pedagogen anser att det alltid finns saker att arbeta med och att hon själv tycker att hon bemöter pojkar och flickor olika beroende på kön. Dels tar hon upp att hon använder ett "känslospråk" när hon pratar med flickor och att hon det faller sig mer naturligt att till exempel krama flickor. Pedagogen menar att genusarbetet aldrig tar slut. Det handlar om att vara medveten om sitt handlande och på vilket sätt bemötandet mot pojkar och flickor verkligen sker.

6 Resultatanalys och diskussion

Resultatet av vår undersökning visar att det finns en skillnad i hur pedagoger bemöter pojkar respektive flickor. Men vi ser samtidigt att det finns en problematik i hur man ska belysa dessa skillnader. Oftast vill inte pedagogen inse att han/hon gör någon skillnad. Ett exempel på detta är det Wahlström (2003) skriver om jämställdhetsarbetet som genomfördes på förskolorna Björntomten och Tittmyran, där pedagogerna även efter att ha sett sitt eget agerande på film hade svårt att acceptera att det faktiskt var så de hade handlat. Pedagogerna bemötte barnen utifrån förutfattade meningar om hur flickor och pojkar bör vara. Eidevald (2011) skriver att de traditionella könsrollerna förstärks i förskolan och skolan på grund av de föreställningar pedagogerna har.

Under våra intervjuer har det framkommit att pedagogerna inte alltid är medvetna om sitt agerande även om de försöker att vara det. Wahlström (2003) berättar om förskolorna Björntomten och Tittmyran som trodde att de arbetade jämställt. De var tvungna att filma sig själva för att se att de bemötte pojkar och flickor på olika sätt. Även när pedagogerna sett sig själva på film hade de svårt att acceptera sitt bemötande av barnen och de hade en förklaring till varför de gjort som de gjort i de olika situationerna. När vi pratat med pedagogen om våra resultat från observationerna, finns det alltid en förklaring från pedagogen varför hon handlade på det sättet i just den situationen. Ett exempel på detta var när en pedagog skulle hjälpa två flickor och en pojke att klä på sig ytterkläderna. Flickorna fick klä sig själv med hjälp av instruktioner från pedagogen och pojken satte hon bara i sitt knä och började klä på utan instruktioner. När vi sedan tog upp situationen med pedagogen var hennes förklaring att han inte kunde klä på sig själv och att det tog för lång tid. Ett annat exempel var vid en matsituation där pedagogen först hjälpte en pojke med maten, när han sedan ätit klart fick flickan som satt på pedagogens andra sida hjälp. När vi sedan samtalade med pedagogen om denna situation började hon tänka och reflektera över sitt handlande och hennes förklaring var att pojken från början var i behov av mycket hjälp. Även fast pojken nu klarade sig bra själv vid lunchen så hade det blivit en vana för pedagogen att hjälpa honom först. De förklaringar som ofta kommit upp är att tiden inte räcker till eller att pedagogerna antar att pojkarna inte kan själva.

En sak som kom upp under intervjuerna var att pedagogerna tolkade begreppet genus på olika sätt. Pedagogerna trodde sig också veta hur andra ansåg att man skulle jobba med genus frågan på förskolan. Aspekten att byta roller kom upp under intervjuerna, att göra pojkar till flickor och tvärtom. Pedagogerna ansåg att man lätt generaliserar istället för att se till individen. Att man ser till gruppen flickor och gruppen pojkar och vad man har för föreställningar om vad de borde ha för egenskaper. Genom dessa föreställningar tillskriver man individen egenskaper den inte besitter. Eidevald (2009) skriver att genus är ett komplext begrepp och att det finns stor variation hur man uppfattar begreppet. Detta anser även Tallberg Broman (2002). Författaren menar också att det kan vara komplicerat att ställa frågor om genus eftersom man har olika föreställningar om vad genus är.

Generellt har vi observerat att pedagogerna gav pojkarna den första uppmärksamheten och merparten av tiden. Eidevald (2009) har refererat till en avhandling av Månsson (2000) där studien visat att pojkarna får mer utrymme och mer uppmärksamhet än vad flickorna får. Detta har vi sett i alla de tre situationer vi

observerat. Flickorna fick vänta på sin tur i flera situationer, ett exempel på detta är en hallsituation, där en pedagog hjälpte ett barn att klä på sig och en flicka stod och väntade på sin tur, precis när pedagogen var klar kom en pojke fram och bad om hjälp han fick hjälp direkt. Flickan som väntat länge på hjälp från pedagogen protesterade och fick då till svar att hon inte behövde gnälla utan att hon skulle få hjälp. Pedagogerna menar att de försöker vara medvetna om hur de bemöter barnen och att de faktiskt kan göra skillnad. De anser att det viktigaste är att se till individen, men att man inte alltid lyckas och att det alltid finns saker att jobba med.

I en intervju sa en pedagog att hon tänker likabehandling när man pratar om genus. Flera av pedagogerna anser att man inte ska erbjuda något till barnen bara för att det är en pojke respektive flicka utan man ska utgå ifrån vad individen behöver. Pedagogerna anser att det alltid finns saker att jobba med. Bara man är medveten om problematiken har man kommit en bra bit på väg. Vidare anser de att det största genus arbetet är bland de vuxna i barnens omgivning, man kan hjälpa varandra till att bli medvetna om sitt eget bemötande mot barnen.

Månsson (2000) menar att personalen i förskolan inte reflekterar över hur de bemöter barn utifrån vilket kön barnet har. Genom detta blir det ojämnställt i verksamheten då pojkar får mer tid och vägledning av pedagogerna. Våra observationer visar att detta sker på förskolan, pojkar kräver och får större talutrymme samt uppmärksamhet från pedagogerna än vad flickorna får.

Vi har sett att alla verksamhet på förskolan inte är likvärdig i all avseenden. Månsson (2000) menar att förskolan förstärker de traditionella könsrollerna, vår undersökning visar att detta sker vid ett flertal tillfällen. Förskolan tar hänsyn till barnens olika behov men ibland lägger förskolan in värderingar utifrån kön och tillskriver barnet behov som de inte har.

6.1 Metoddiskussion

Under arbetets gång har vi sett en del variabler som påverkar resultatet av observationerna. En sådan variabel är barngruppernas sammansättning, om gruppen består av mest pojkar känns det naturligt att denna grupp får mer uppmärksamhet/tid. En till sak som påverkar är individerna i gruppen som observeras, i de grupper vi har observerat fanns det barn med särskilda behov och dessa gör att resultatet blir missvisande. Pedagogens medvetenhet var en till sak som påverkade, ibland kändes det som om pedagogen valde att agera på ett visst sätt bara för att vi satt där. Detta var något som en pedagog nämnde efter en observation, hon menade att hon hela tiden varit medveten om att vi satt där och tänkte sig för i sitt agerande.

Vi ansåg att en låg grad av medverkande var rätt sätt för oss att genomföra våra observationer på. Under våra observationer fick vi känslan av att detta var rätt val, pedagogerna och barnen glömde bort varför vi satt där och blev mer naturliga i sitt agerande. Barnen kunde ibland söka kontakt men vi valde då att hänvisa till pedagogen som observerades. Vi märkte att observationsschemat inte var det mest optimala och några punkter ströks och andra lades till. Vi märkte att det inte bara räckte att föra statistik utan det krävdes även kompletterande kommentarer. Dessa kommentarer var bra att använda sig av när vi sedan genomförde våra intervjuer.

Pedagogerna visade stort intresse för vårt arbete och ville gärna ha feedback från våra observationer. Misstaget vi gjorde vid två tillfällen var att vi gav omedelbar feedback på observationerna, detta gjorde att dessa två pedagoger var "färgade" av observationsresultatet under intervjun. På grund av att pedagogerna hade fått veta resultatet av observationerna innan intervjun uppfattade vi det som om en del svar blev tillrättalagda av informanten under intervjun.

Intervjuguiden vi använde oss av var en bra grund till intervjuerna. Vi hade en start punkt och behövde inte fundera på vart vi skulle börja intervjun, vilket gjorde att intervjun flöt på bra. Vidare under intervjuerna var det bra att ha intervjuguiden att återgå till om samtalet ändrat riktning från syftet med intervjun.

6.2 Slutsatser

Våra observationer visar på att pedagoger bemöter pojkar och flickor som grupper på olika sätt. Ett exempel på detta är att pojkar för det mesta får den första samt den mesta uppmärksamheten. En orsak till detta är att pojkar "kräver" det av pedagogerna. Pojkar söker kontakt och ber om hjälp och uppmärksamhet i större utsträckning än vad flickor gör. Flickor väntar i större utsträckning på sin tur och fogar sig i det utan större protester.

Våra observationer visa på att flickorna fostras in i att vänta på sin tur och att "stå tillbaka" Men vi har noterat att skillnaden i bemötandet ökar desto äldre barnen blir.

Under våra intervjuer har det kommit fram att pedagogerna inte varit medvetna om deras sätt att agera, även om de känner att de borde varit det, vi har också upplevt en liten del av "förnekelse", pedagoger har haft svårt att acceptera de resultat vi har fått fram genom våra intervjuer. Vidare har vi sett hur pedagoger har större benägenhet att hjälpa pojkar, motivationen till detta har varit att pojken inte kunde själv. Men när pojken har fått spelrum och möjlighet att försöka själv visar det sig att han kan.

6.3 Nya forskningsfrågor

Hur kommer det sig att pojkar generellt "kräver" mer uppmärksamhet än vad flickor gör?

Vad händer med verksamheten när pedagogerna blir medvetna om hur deras bemötande påverkar barnen?

Finns det en skillnad på hur en manlig respektive kvinnlig pedagog gör skillnad på pojkar och flickor?

Hur fördelas resurser mellan pojkar respektive flickor i förskolan och i skolan?
Vilka har resurs, pojkar eller flickor?

6.4 Pedagogisk relevans

När man arbetar som förskollärare är det viktigt att tänka på hur man bemöter barnen. I läroplanen för förskolan står det att barnen ska få möjlighet att möta vuxna som ser deras möjligheter, förutsättningar och behov. Det är viktigt att man har en förståelse för att sättet man bemöter barnet på påverkar barnet senare i livet. Våra förutfattade meningar om barnets behov och uppträdande utifrån vilket kön de har gör att vi bemöter barnen olika. Detta skriver också Eidevald (2009) om. Författaren menar att det är våra föreställningar om manligt och kvinnligt som styr hur vi bemöter barnen. Om man vill att samhället ska bli mer jämlikt i framtiden måste man arbeta från grunden. Vi måste fostra barnen till att bli självständiga och självsäkra individer. Detta uppnår vi genom att ge barnen möjlighet och frihet att utforska sin egen könsidentitet utan att det läggs någon värdering i det.

Enligt läroplanen för förskolan ska förskolan locka till lek och aktivitet och ett lustfyllt lärande. Vidare står det också att det inte får ske någon diskriminering utifrån kön. Om det läggs en bra grund i förskolan ger det barnen större möjligheter till att vidga sina vyer och inte fastna i de stereotypa könsrollerna. Det har gjorts en undersökning på förskolan Björntomten och Tittmyran. Undersökningen visade att de barn som fått möjlighet att utvecklas utan fördomar om stereotypa könsroller. Resultatet förskolan fick var en mer jämställd barngrupp. Jämställdhetsarbetet fortsatte inte när barnen kom till skolan och ganska snart hade barnen åter igen socialiserats in i de stereotypa könsrollerna. Vi anser att det är viktigt att arbeta med detta i förskolan men precis som Wahlström (2003) anser vi att det krävs ett samarbete mellan förskolan och skolan. Utan detta samarbete blir jämställdhetsarbetet i förskolan bortkastat.

7 Referenser

- Berge, B-M. (1993). Slöjd är väl liksom inget riktigt ämne. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 18-22). Stockholm: Fritzes.
- Bjorndal, C.R.P. (2005). *Det värderande ögat*. Stockholm: Liber.
- Conell, R.W. (2003). *Om genus*. Göteborg: Daidalos.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken- för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Eidevald, C. (2011). *Anna bråkar! – att göra jämställdhet i förskola*. Stockholm: Liber.
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek* (Doktorsavhandling). Högskolan i Jönköping.
- Helén, E. & Granholm T, M (2007) *PÅ genus äventyr-Metodikbok för drama och genus i förskolan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hirdman, Y. (2001) *Genus - om det stabilas föränderliga form*. Stockholm: Liber.
- Hägglund, S. (1993). Hurra det blev en pojke. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 6-10). Stockholm: Fritzes.
- Kryger, N. (1993). Grabbarna i prydlighetens skola. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 15-17). Stockholm: Fritzes.
- Lenz Taguchi, H. & Eidevald, C. (2011). Genus pedagogik och förskolan som jämställdhetspolitisk arena. I H. Lenz Taguchi & L. Bodén & K. Ohrlander (red.), *En rosa pedagogik- Jämställdhetspedagogiska utmaningar* (s. 19-31). Stockholm: Liber.
- Levander, S. (1993). Biologiska skillnader intelligens mellan könen förstärks i den svenska skolan. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 41-44). Stockholm: Fritzes.
- Lundin, J. (2012). *Genusprojekt 2001-2012, med handlingsplan för fortsatt genusarbete*. (Rapport från Strängnäs kommun). Strängnäs: Strängnäs kommun.
- Lpfö 98 (reviderad 2010). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Månsson, A. (2000). *Möten som formar – Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv* (doktorsavhandling). Lärarhögskolan i Malmö.
- Nilsson, A. (1993). Lär skolan flickor att tala och pojkar att tala?. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 28-33). Stockholm: Fritzes.

Statistiska centralbyrån. (2012). *På tal om kvinnor och män-Lathund om jämställdhet 2012*. Stockholm: Statistiska centralbyrån

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön- Med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur.

Wahlström, K. (2003). *Flickor, pojkar och pedagoger*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio.

Öhrn, E. (1993). Flickor finns dom?. I utbildningsdepartementet (red.), *Visst är vi olika!* (s. 11-14). Stockholm: Fritzes.

SFS 2010:800. Skollagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
Hämtad 2012-12-10 från http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1: Missivbrev

12-10-03 Eskilstuna

Akademien för utbildning, kultur och kommunikation. Mälardalens Högskola

Hej,

Vi heter Mathilda Wassberg och Jessica Gråberg och läser lärarprogrammet vid Mälardalens Högskola, just nu skriver vi en uppsats. Som en del i vår studie anser vi att göra observationer av förskolepersonalens bemötande av flickor och pojkar på er förskola. Efter observationerna vill vi intervjua personalen.

Vår undersökning har som syfte att belysa bemötande av pojkar och flickor mot bakgrund av mål om jämställdhet och likabehandling i förskolans styrdokument. Medverkan är frivillig och alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt. Så väl förskolan samt personer som har medverkat vid observationer samt intervjuer kommer att anonymiseras i uppsatsen. Intervjuerna kan komma att spelas in, för att vi inte ska missa viktiga aspekter på era svar. Inspelningarna kommer att raderas då uppsatsen är färdig.

Observationerna kommer att ske i kapprum, samling samt matsituation under dagen. Intervjuerna sker vid ett gemensamt planerat tillfälle och de kommer maximalt ta en timme.

När vi är klara med vårt arbete får ni gärna ta del av det och ett färdigt exemplar kan skickas ut till er. Om ni har några frågor får ni gärna kontakta oss eller vår handledare.

Vänliga hälsningar!

Mathilda Wassberg

[Redacted signature]

Jessica Agneflo Gråberg

[Redacted signature]

Handledare: Max Jakobsson

[Redacted signature]

8.2 Bilaga 2: Intervjuguide

Inledande frågor

- Hur gammal är du?
- Hur länge har du arbetat inom läraryrket?
- Hur många år har du jobbat på den här förskolan?
- Vilka åldrar har barnen som du arbetar med?
- Har du någon utbildning?
Ja -> Kom du i kontakt med begreppet genus under din utbildning?

Frågor om kunskap om genus och syn på jämställdhet

- Vad betyder begreppet genuspedagogik för dig?
- Arbetar du med begreppet genus?
-> På vilket sätt?
- Hur ser du på jämställdhet?

Frågor om jämställt bemötande

- Hur ser du på ditt bemötande gentemot pojkar respektive flickor?
-> Anser du att du ger barnen samma bemötande utifrån kön?
-> På vilket sätt bemöter du barnen lika/olika?

8.3 Bilaga 3: Observationsschema

Situation	Pojke	Flicka	Gruppen	Situation	Pojke	Flicka	Gruppen
Korrigeringar				Korrigeringar			
Hjälp				Hjälp			
Förklaringar				Förklaringar			
Direktiv				Direktiv			
Styrning				Styrning			
